

NÉPE VÁNDORLÓ GARABONCIÁSA FELAVATTÁK ERDÉLYI ZSUZSANNA¹ VÁROSLIGETI SZOBRÁT



Borbás Márton: Erdélyi Zsuzsanna

(XIV. kerület, Városligeti körönd. A Magyar Zene Háza és a Néprajzi Múzeum között húzódó sétányon.)

(Forrás: Erdélyi Zsuzsanna – Köztérkép)

Szimbolikus helyen látható 2023. május 25-étől Erdélyi Zsuzsanna szobra a Városligetben: a Néprajzi Múzeum és a Magyar Zene Háza közötti árnyas, ligetes sétányon. A néprajzkutató, az MMA néhai tagja életművével ugyanis mindkét területen: a hazai néprajztudomány és a Kárpát-medence zenei hagyományainak a felkutatása terén egyaránt maradandót hozott létre.

Borbás Márton szobrászművész alkotásának avatásán először Petrás Mária népdalénekes, az MMA rendes tagja idézte meg énekelt imádságával Erdélyi Zsuzsanna alakját és kutatói pályája egyik legfontosabb forrásvidékét. Kivételes tudós életműve előtt tisztelgünk kivételes helyszínen – mondta Juhász Judit, az MMA szóvivője, amikor az Immaculata Alapítvány és az MMA nevében köszöntötte az egybegyűlteket, köztük dr. Richly Gábort, az MMA főtitkárát és Gyorgyevics Benedeket, a Városliget Zrt. vezérigazgatóját; majd hozzátette: a ragaszkodó szeretet és hűség ihletében született a mű gondolata, Klukon Edit zongoraművész kezdeményezésére, s az Immaculata Alapítvány támogatásával.

¹ [Erdélyi Zsuzsanna | művészeti író, néprajztudós](#)

Életrajz, munkásság, bibliográfia

Erdélyi Zsuzsannát a hön vágyott diplomáciai pályáról a hatalom eltanácsolta, de helyette a sors megajándékozta: Lajtha László csoportjába irányította, hogy mellette tanulja meg a gyűjtés minden csínját-bínját. Mikor már a Néprajzi Múzeum munkatársaként önálló gyűjtőmunkába kezdett, 1968 decemberében eligazgatta lépteit a somogyi Nagyberénybe, hogy ott a 98 éves Rozi nénitől magnóra vegyen egy számára addig ismeretlen típusú, régi magyar nyelvemlékü, furcsa szöveget. Ekkor kezdődött el, ahogy ő mondogatta, versenyfutása a halállal, hiszen e szájhagyomány útján átörökített szövegeket már csak az öregek emlékezete őrizte.



Dobozy Borbála

Erdélyi Zsuzsanna szoboravatás a Városligetben - 2023. május 25. (2:14)

Az idő őt igazolta – szögezte le Dobozy Borbála – nem mindennapi teherbírásának, megszállottságának, mély empátiájának köszönhetően, éveken, évtizedeken át tartó, magát gyakran a végkimerülésig hajszó munkával sok-sok ezer ilyen szöveget gyűjtött és dolgozott fel, inspirálva gyűjtőmunkára más, fiatalabb kollégákat is, akiknek hasonló anyagával együtt e szövegek száma mára már több tízezerre tehető. A 24. órában sikerült az általa műfajilag archaikus népi imádságnak elnevezett tengernyi kincset az utókor számára megmenteni, amelynek legjavát számtalan könyvben, írásban, előadásban publikálta, elemezte, értékelte.

*„Kis falvakat bujsz, hol az öregek
estéknént imákat mormolnak halkan:
Soha nem hallott szövegek,
és lelked mélyén ottmarad a dallam,
az örök vigasztalás dallama.”*

– idézte Polner Zoltán versét Barna Gábor Erdélyi Zsuzsanna-díjas néprajzkutató professzor, majd kiemelte: akinek emlékét jelenvalóvá teszi mostantól a városligeti szobor, ő volt az, aki felfedezte, hogy öregjeink az „írástudatlanok felelősségével” életben tartották azt az elődöktől kapott tudást: a középkorból, a barokkból forraszó archaikus imádságokat, amelyekkel – Szűz Mária, a Boldogasszony közvetítésével – kitartóan keresték és megtalálták a mennyei Atyát. Erdélyi Zsuzsanna visszanyúlt, felfedezte és újra élénk állította a kezdetet, a teremtő Isten irgalmasságában bízó és a Boldogasszony, a Magyarok Nagyasszonya közvetítő segítségével fenntartás nélkül ráhagyatkozó ember mély hitét.



Dobozy Borbála, Klukon Edit, Dobozy Zsófia, Halassy Csilla szobrászművész



Juhász Judit, az MMA szóvivője



Barna Gábor néprajztudós, professzor



Dobozy Borbála, Borbás Márton, a szobor alkotója és Petrás Mária



Dobozy Borbála és Borbás Márton szobrászművész



Kránitz Mihály római katolikus pap, teológus, egyetemi tanár megáldja Erdélyi Zsuzsanna emlékművét



Dobozy Miklós, Dobozy Zsófia, Dobozy Borbála és Dobozy Dániel

ÉLETKÉPEK ERDÉLYI ZSUZSANNÁRÓL



Erdélyi Zsuzsanna. Borbás Márton portréja
(Forrás: Erdélyi Zsuzsanna – Köztérkép)



Erdélyi Zsuzsanna lejegyzés közben
(Lugosi Lugo László fényképe,

<https://www.mma.hu/muveszeti-hirek/-/event/10180/elhunyt-erdelyi-zsuzsanna-neprajztudos>)



Erdélyi Zsuzsanna gyűjtés közben, 1982, Szeged-Alsóváros (BTK NTI Adattár)



Gyűjtőutak emléke



Gyűjtőutak emléke



Erdélyi Zsuzsanna Kossuth-díjas néprajzkutató 2014 novemberében, az első Nemzet Művésze díj átadásán:

Alsó sor Juhász Ferenc, Erdélyi Zsuzsanna, Dobozy Borbála, Dobozy Zsófia,
felső sor Juhász Ferencné, Dobozy Dániel, Juhász Anna, Dobozy Miklós.

Juhász Ferenc: Erdélyi Zsuzsanna emlékére

„Él közöttünk egy tündér. Asszonytest-emberalakban. Karcsú, magas, barna mosolymély arccal, gyönyörű kúp-dombság fején fénylő csillagláng virágzással. Erdélyi Zsuzsa.

Én falun születtem és nőttem fel. A falusi ember úgy él, hogy jártában az utcán, a földeken, a szőlőben, a réteken, temetőkben mindig a földet nézi: hátha talál valami használhatót: patáról letört patkót, szöveget, drótot, lécdarabot, vagy mást. Te is így jártad az országot, drága Erdélyi Zsuzsa. Bekopogtál minden ház ajtaján, ráköszöntél minden öregasszonyra, mint a szerencse-kereső és mohó szívvel összegyűjtöttél, amit kaptál, te tündér-koldus, akinek szíve úgy vöröslött, szinte a mellkasán kívül, mint egy gyűrű gyémánt-tojására hullatott vércsöpp. Olyan is voltál, mint egy aranybányász, s találtál hatalmas aranymezőket, a népi sziklamélyben, a verejtékező sötétben, arany tulipán-függőkertet. Találtál egy mélyebb hazát. Egy másik országot, apokrif evilágot a nemzet-túlvilágban.”

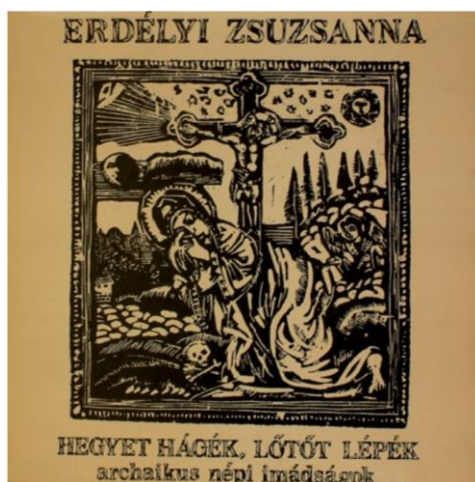
(Juhász Ferenc: A gyalogló tündér, részlet)

ERDÉLYI ZSUZSANNA MUNKÁIBÓL



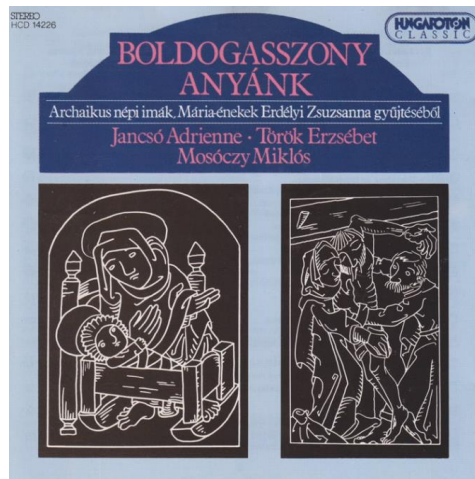
(Kalligram, 1999)

A könyv első, ún. kis vagy somogyi kiadása 1974-ben önmagában is csodának számított. Két év múlva a Magvető Kiadó gondozásában megjelent a nagy változat. Díjat nyert a Lipcsei Könyvvásáron, és két nagy nemzetközi elismerést is szerzett a magyar folklorisztikának: 1983-ban Európa-díjat, 1996-ban pedig Pitré-díjat. Ez az új, bővített kiadás a meglévő alapra helyezi az újabb hetven szöveget, a 321 imádságot. Az immár jelentősen megduzzadt kötetet Gyovai Bodák Erzsébet naiv művész különös hangulatú, a paraszti lelkeséget nyersebben megjelenítő grafikái illusztrálják. A könyv, reméljük, ismételten meggyőzi olvasóit arról, hogy az archaikus népi imádságok műfaja nemcsak egy, a közelmúltban feltárt költői hagyományt jelenít meg, hanem távlatokat nyit a magyar folklór és filológia, de az európai szakkutatás számára is.



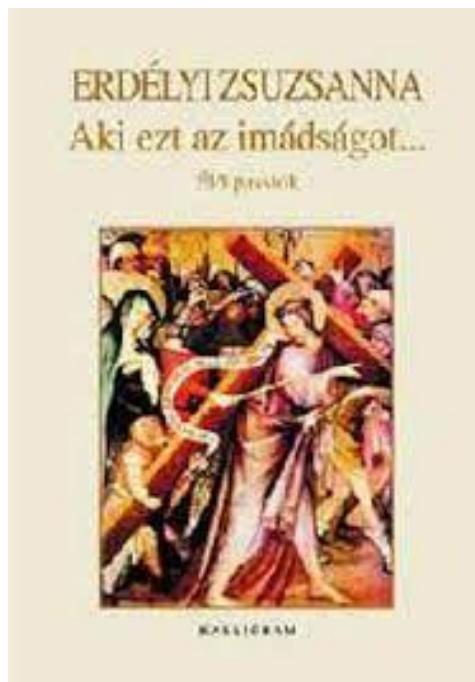
[TELJES LEJÁTSZÁSI LISTA MEGTEKINTÉSE](#) (69 videó)

© 1988 HUNGAROTON RECORDS LTD.



[TELJES LEJÁTSZÁSI LISTA MEGTEKINTÉSE](#) (26 videó)

© 1994 HUNGAROTON RECORDS LTD.



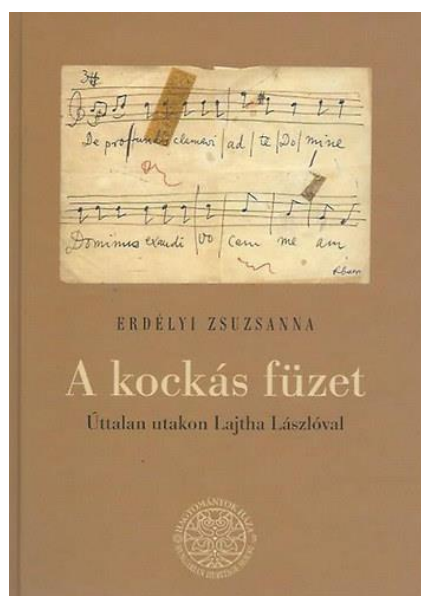
(Kalligram, 2004)

A neves folkloristának 1999-ben jelent meg a nagy sikert aratott Hegyet hágék, lőtöt lépék című, apokrif imákat tartalmazó könyvének bővített változata a Kalligram Kiadónál. A közben Kossuth-díjassá lett szerző újabb kötete, egy korábbi tanulmány mellett, további folklórszövegeket, imákat, imázradékokat tartalmaz - ezúttal azonban nemcsak a magyar nyelvterületről, hanem egész Európából, 16 kottával és színes képanyaggal illusztrálva.



(Pesti Kalligram Kft. 2015)

E páratlan gazdagságú gyűjtemény Erdélyi Zsuzsanna tudományos tanulmányait és a gyűjtésre, kiadásokra, kortársaira vonatkozó visszaemlékezéseit is közli. A közelmúltban elhunyt neves magyar és folklórkutató igazi testamentuma még ő válogatta, rendezte el, részt vett a végső szöveggondozásban is. A mai magyar olvasónak sokszor a múltba tekintés eszköze: egy mára elmúlt világról szól, és a szerző személyes hangvétele pontosan érzékelteti hogyan lett e látszólag kicsiny, és a legegyszerűbb emberek lelki világához tartozó szöveganyagból az egész magyar kultúrát befolyásoló mozgalom. A magyar néplélek ünnepi megnyilvánulása ez a kötet.



(Hagyományok Háza, 2010)

A szöveget gondozta, a jegyzeteket és az utószót írta: Solymosi Tari Emőke

„Laci bácsi 1948. október közepén önként jött haza, amikor már söpörték a Mindszentynek készített zárkát. Nyugati barátai jól látták, hogy mi a helyzet Magyarországon. Lajtha úgy érezte, itthon a helye. Azonosulni kell népével. Magyarsága kötelezi a közös sorsvállalásra. Karácsonyra kirobbant a Mindszenty-per, s elkezdődött az érsek szörnyű kálváriája. Laci bácsi pedig látta, hogy csapdahelyzetbe került, ahonnét egyhamar nem tud kievickélni. Lelki terheit súlyosbította a lét gondja. Állásaiból kitették. Eladogatásokra kényszerült. Nyugdíjas zeneszerzőként 200 forint volt a havi biztos jövedelme. Zöld határon át nem akart, nem mert Rózsi nénivel disszidálni. Kivándorlási útlevelet kért. A kormánynak (Rákosi-Gerő-Révai-korszak) ez kínos lett volna a nyugati sajtóvisszhang miatt. Az első velencei filmbiennálén filmzenéje aranyérmet nyert. Maga a film is: T. S. Eliot Gyilkosság a katedrálisban című drámáját – II. Henrik és a canterburyi érsek harca – Höllering rendezte és nevezte be 1951-ben. A várható európai botrány miatt Rákosiék engedtek, s keserves kompromisszumként hozták létre az úgynevezett Lajthacsoportot, a Művelődésügyi Minisztérium hatóköre alá rendelt népzenei gyűjtő- és munkaközösséget. Az a sajátos helyzet alakult ki, hogy egy kőkemény diktatúra állt szemben egy magányos, öregedő emberrel.” Jómagam is e korszak hajótöröttje voltam, amikor 1953-ban bekerültem Lajtha László csoportjába, s Tóth Margittal együtt a szűk gyűjtőstádba. Nehéz körülmények között született meg ez az írás a '60-as évek elején.

ERDÉLYI ZSUZSANNA a Szent Korona Szabadegyetemen - előadás az Archaikus imákról (2:01:58)

Elhangzott: 2013. november 10.-én a SZENT KORONA SZABADEGYETEM (alapító: dr. Varga Tibor)



IKONOSZTÁZ - Erdélyi Zsuzsanna (29:11)

IKON STÚDIÓ-Székely Orsolya

„Viharos segített hozzá a kozmikus élményhez. A viharosi csillagos eget, az együttléteket, és az egész életformánkat: a természet közelsége, a természet ritmusa szerinti életvitel. És e mögött valami nagy rend volt, valami összefogó erő, és így jut el az ember végül is a teremtő, az alkotó, a fenntartó, a megtartó erőhöz – az Istenhez.” – a mai Szlovákiában lévő Viharospusztán, gyermekkorra meghatározó helyszínén zárja ezzel gondolattal Erdélyi Zsuzsanna etnográfus a filmbéli emlékezés sorát.



Portréfilm Erdélyi Zsuzsannáról - előzetes (5:28)

Erdélyi Zsuzsanna a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja a vallásos néphagyomány, a szakrális szövegfolklor, a népi Mária-kultusz, a szóbeliség-írásbeliség kapcsolatának nemzetközileg elismert tudósa. Itthon és külföldön több tízezer szöveget gyűjtött össze. Interetnikus kutatásai során számba vette Európa népeinek középkorig visszanyúló műfaji kapcsolódásait az Atlanti-óceántól az Uralig és Izlandtól Szicíliaig. Vatikáni és egyéb levéltári kutatásai nyomán ő tárta fel és határozta meg az archaikus népi imádság új műfaját, funkcióját, lehetséges történelmi aspektusait, eredetét, európai összefüggéseit. Lékai László bíboros érsek támogatásával 1980-ban Esztergomban Népi Vallásosság Gyűjteményt hozott létre a népi jámborság tárgyi emlékeinek megmentésére.

A 2014-ben készült portréfilmben életéről, gyűjtéseiről mesél.

Rendező: Tóth Péter Pál.

Riporter: Kovács Emília.